

Mestna občina Maribor

LOKALNA AGENDA 21

PROGRAM VARSTVA OKOLJA ZA MARIBOR

KAKOVOSTNA HRANA S SLOVENSKEGA PODEŽELJA

članica evropske
mreže trajnostnih mest

PROGRAM VARSTVA OKOLJA
ZA MARIBOR

KAKOVOST IN POREKLO PRIDELKOV IN ŽIVIL

Zdrava hrana ohranja naše zdravje in dviguje kvaliteto življenja. Zato sta kakovost in poreklo pri nakupu zelenjave, sadja, poljščin in mesa dandanes vse pomembnejša kriterija. Zaupanje potrošnikov v industrijsko pridelavo in predelavo živil pa so dodatno omajale prehranske afere (bolezen norih krav, dioksin v hrani, preseženi ostanki pesticidov in nitratov v pridelkih itd.).

Za osveščene kupce ni več pomembna le zunanja kakovost živil, temveč tudi, kako so bila le-ta pridelana: s čim so bile krmljene živali, ali so jajca iz baterijske reje, ali so kokoši rejene v nadstropnih kletkah, kjer ni možnosti brskanja in izhoda na prosto itd. Prav tako notranja kakovost prehranskih izdelkov ne pomeni zgolj vsebnosti vitaminov in drugih za človeka pomembnih hranilnih snovi. Pravilen način pridelave, odsotnost pesticidov, škodljivih snovi (nitratov, težkih kovin itd.) ter drugih dodatkov živilom (umetna barvila, arome, konzervansi itd.) so tiste lastnosti, ki pri potrošnikih vedno pogosteje vplivajo na odločitev o nakupu.

Tega se zavedajo tudi slovenski kmetje, zato se jih vse več odloča za okolju prijaznejše načine kmetovanja in neposredno prodajo na domu ali na ekoloških tržnicah, kjer lahko kupcem tudi sami predstavijo prednosti živil, ki so pridelana na okoliških ekoloških kmetijah.

VSEBINA:

	stran
• KMETOVANJE IN OHRANJANJE EKO SISTEMOV	3
• NOVE USMERITVE KMETIJSTVA	5
• DOMAČI PRIDELKI ZA DOMAČE PREBIVALCE	6
• EKOLOŠKA PRIDELAVA IN PREDELAVA	8
• PRAVNE PODLAGE EKOLOŠKEGA KMETOVANJA	10
• KAKO PREPOZNAMO EKOLOŠKE PRIDELKE	11
• KJE LAHKO KUPIMO ZDRAVO HRANO	12
• IN KAJ LAHKO STORITE VI?	13

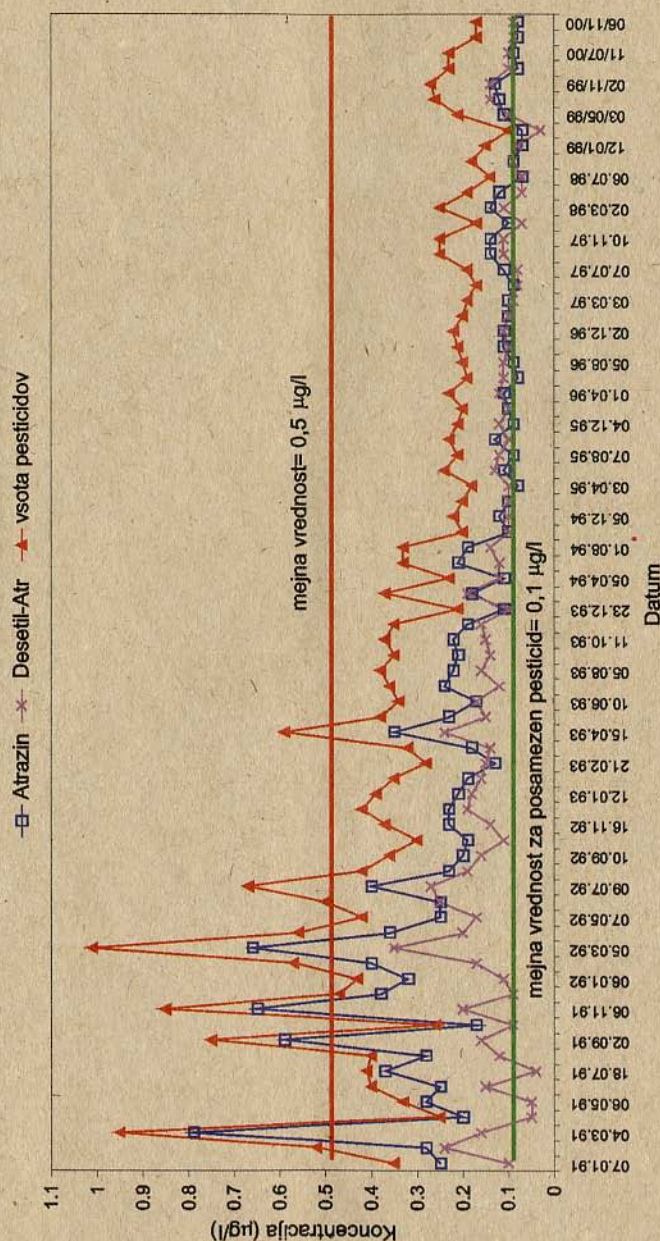
KMETOVANJE IN OHRANJANJE EKO SISTEMOV

Obilje voda, čeprav neenakomerno razporejenih v prostoru, je ena največjih primerjalnih prednosti Slovenije, česar pa ne moremo trditi za kvaliteto teh voda in tudi ne za smotrno rabo vodnih virov. Glavni vzroki prekomernega onesnaževanja voda so emisije komunalnih odpadnih voda, odlagališč odpadkov, prometnih površin in tudi neekoloških načinov kmetovanja.

Slovenija je za kakovost pitne vode do leta 1997 uporabljala standard World Health Organization (WHO), ki dovoljuje koncentracijo 2 μg posameznega pesticida na liter in je veliko milejši kot standardi Evropske Unije (EU), ki dovoljujejo le 0,1 $\mu\text{g/l}$, za štiri pesticide pa je EU v letu 1998 dodatno zaostrila normativ na 0,03 $\mu\text{g/l}$. **Po slovenski zakonodaji - Pravilnik o zdravstveni ustreznosti pitne vode iz leta 1997, pa je standard za posamičen pesticid, ki ga je potrebno doseči do 1. 1. 2003, 0,01 $\mu\text{g/l}$. Časa za prilagoditev torej ni veliko. Povprečne koncentracije posameznih pesticidov v pitni vodi namreč znašajo med 0,08 in 0,14 $\mu\text{g/l}$.**

Dejstvo je, da cca. 65 % širšega območja mariborske regije leži na vodovarstvenem območju podtalnice, zato sanacija obsega tudi večji del kmetijskih površin Dravskega polja, Vrbanskega platoja in Ruške podtalnice. **Zelo pomemben del sanacijskega programa pa je tudi informiranje in izobraževanje ljudi o okolju prijaznih načinih kmetovanja.**

Spodnji graf prikazuje koncentracije atrazina, njegovega metabolita desetil atrazina in vsote pesticidov v enem izmed vodnjakov mariborskega vodovoda, in sicer v obdobju od leta 1991 do 2000.

NOVE USMERITVE KMETIJSTVA

Posledice intenzivnega industrijskega kmetijstva so bile najprej vidne v okolju - marsikje zasledimo ostanke pesticidov in nitratov v tleh, površinskih vodotokih in posledično v podtalnici kot viru pitne vode. Zaradi manjše pestrosti pridelave (vse več je namreč monokultur) so rastline vse bolj izpostavljene številnim boleznim in škodljivcem. Zapiranje živali v tesne prostore in onemogočanje prostega gibanja pa povzroča večjo obolevnost živali in slabšo kakovost mesa.

Strokovnjaki in kmetje s širšega mariborskega območja (Podravja) so zgodaj doumeli, kam vodi pot intenzivnega kmetijstva. **S prehodom iz industrijskega na ekološko kmetijstvo se je pričela tudi organizirana reja krav dojilj na Pohorju. Meso telet, ki se pasejo na hribovskih pašnikih, zagotavlja vrhunsko kakovost govejega mesa iz ekološke pridelave in je zaščiteno z blagovno znamko "Pohorje beef". Pomen gibanja živali na prostem so začeli upoštevati tudi perutninarji in letos so v Podravju organizirali prve perutninarske kmetije s prosto rejo piščancev.**

Med 600 slovenskimi kmetijami, ki jih je leta 2000 nadziral Oddelek za kontrolo ekološkega kmetovanja pri Kmetijsko-gozdarskem zavodu Maribor, jih je bila kar polovica iz severovzhodne Slovenije.

DOMAČI PRIDELKI ZA DOMAČE PREBIVALCE

Mnogi potrošniki se med razlikami v načinih pridelave pogosto ne znajdejo. **Vsekakor pa je veliko bolje in varneje kupovati v Sloveniji pridelano hrano. Za to je kar nekaj tehničnih razlogov:**

- za človeka je najprimernejša hrana, pridelana v domačem okolju,
- zelenjava, ki je bila prejšnji dan pobrana in je hitro in sveža pri potrošniku, je bistveno bolj kakovostna kot uvožena, ki se več dni transportira in skladišči,
- v Sloveniji se je vsa leta intenzivnega kmetovanja porabilo bistveno manj mineralnih gnojil in pesticidov kot v kmetijsko razvitejših zahodnih državah,
- slovenske kmetije so bistveno manjše od evropskih in koncentracija živali je z izjemo večjih farm manjša, paša pa je tradicionalen način reje govedi, kar pomeni manjše obolevanje živali in boljšo kakovost mesa,
- meso in mesni izdelki iz Slovenije so izjemno cenjeni tudi v tujini,
- veterinarski standardi in omejitve kmetov pri zdravljenju živine so bili v Sloveniji ostrejši kot marsikje drugod,
- z nakupom hrane, ki je pridelana v regiji (v Sloveniji) kupci pomagajo ohranjati lokalno

kmetijstvo, delovna mesta na kmetijah, negovano kulturno krajino, poseljenost podeželja,

- ionizirajoče sevanje za podaljšanje svežosti zelenjave se v Sloveniji ne uporablja,
- voda za namakanje rastlin in napajanje živali je kakovostnejša kot v večini bolj razvitih držav,
- industrijsko onesnaženje je bilo v Sloveniji z izjemo nekaj krajev precej manjše kot v razvitejših državah,
- z nakupom in povpraševanjem po okolju prijaznejše pridelanih živilih, še posebej ekološko pridelanih živilih, pa še dodatno vzpodbujamo kmete, da se odločajo za nove pristope v pridelavi, ki je zahtevnejša - potrebno je več znanja, stroški pridelave so večji, zahtevajo več ročnega dela, pridelki pa so zlasti pri ekološki pridelavi (brez umetnih gnojil in kemičnih sredstev za varstvo rastlin) precej manjši kot v intenzivni pridelavi.

V Sloveniji je samo nekaj kmetijskih pridelkov (mleko, perutnina, jajca, jabolka, vino, bučno olje itd), s katerimi zadostimo potrebam slovenskega tržišča. Številne v omejenem obsegu uvažamo in nato v Sloveniji predelamo (npr. zelenjava, žita, meso za predelavo idr.). Pri nekaterih izdelkih pa smo popolnoma odvisni od uvoza (poleg južnega sadja še npr. belo rastlinsko olje, soja in sojini izdelki - npr. lecitin). **Ker jih uvažamo tudi iz prekomorskih držav, kjer že nekaj let uporabljajo gensko spremenjena semena, so gensko spremenjena živila že stopila v prehranski cikel v Sloveniji, saj zakonodaja še ne zahteva posebne označitve sestavin iz gensko spremenjenih organizmov.**

EKOLOŠKA PRIDELAVA IN PREDELAVA

Ekološko kmetijstvo je način trajnostnega kmetijstva, ki v pridelavi hrane temelji na ravnovesju v sistemu zrak - voda - tla - rastline - živali - človek in sklenjenem krogotoku hranil v njem.

Temelj ekološkega kmetijstva so:

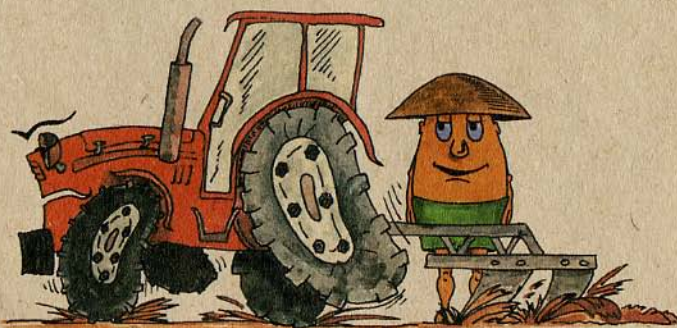
• pri rastlinski pridelavi:

- kolobarjenje - izmenjavanje rastlinskih kultur,
- skrb za rodovitnost tal (ohranjanje oz. povečevanje rodovitnosti tal) temelji na gnojenju z organskimi gnojili, prepovedana je uporaba lahko topnih mineralnih gnojil in sintetičnih sredstev za varstvo rastlin,
- pri varstvu rastlin so poudarki na preprečevanju pojava bolezni, škodljivcev in plevela s kolobarjem, obdelavi tal, izboru odpornejših sort, uporabi biotičnih sredstev (koristnih organizmov, kot so plenilske pršice, plenilske stenice, parazitske osice, ki se prehranjujejo z živimi škodljivci), uporabi biotehničnih sredstev (vabe, lepljive plošče, prekrivke itd.) in uporabi samo posebej dovoljenih sredstev za varstvo rastlin (baker, žveplo, piretrin, parafinska in mineralna olja, krompirjev dekstrin, lecitin, *Bacillus thuringiensis*).

• pri reji živali:

- stalež živine je prilagojen lastni pridelavi krme, obremenitev do 2 glavi velike živine (GVŽ) na hektar obdelovalne površine,
- paša na prostem najmanj 180 dni v letu,
- določeni so minimalni standardi glede hlevskih površin (osvetlitev, zrak, velikost in kakovost ležišč itd.),
- prepovedana je živalim neprilagojena reja, krmljenje krvne in kostne moke ter druge krme živalskega porekla ter uporaba hormonov, preventivna uporaba antibiotikov in zdravil proti stresu pred zakolom itd.

Tako pri rastlinski pridelavi kot pri reji živali je prepovedana uporaba gensko spremenjenih organizmov.

PRAVNE PODLAGE EKOLOŠKEGA KMETOVANJA:

- Ekološko kmetijstvo ima zakonsko podlago v **uredbi EU**, ki ureja rastlinsko pridelavo, in uredbi, ki ureja živinorejo in je stopila v veljavo avgusta 2000 (Council regulation on organic production of agricultural products and indication referring thereto on agricultural products and foodstuffs to include livestock production).
- Širša osnova na svetovnem nivoju so standardi Mednarodne zveze gibanj za ekološko kmetijstvo **IFOAM** (International Federation of Organic Agricultural Movements), v katero je včlanjenih okoli 700 organizacij članic (5 tudi iz Slovenije) iz več kot 100 držav sveta.
- Maja 2001 je v Sloveniji stopil v veljavo tudi **Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov in živil** (Ur.l.RS 31/2001), ki določa metode in postopke ekološke pridelave oz. predelave, nadzor, označevanje in pogoje za uporabo označbe "ekološki".

V Sloveniji se mora ekološke kmetijske pridelke oz. ekološka živila označevati enotno z označbo "ekološki", dovoljene so tudi dodatne označbe, kot biološko ali biodinamično, vendar pod pogojem, da je pridelava oz. predelava v skladu s pravilnikom. S tem se tudi zakonsko preprečuje zavajanje potrošnikov.

- Nadgradnja pravilnika so **Standardi za ekološko pridelavo in predelavo Zveze združenj ekoloških kmetov Slovenije**, sprejeti avgusta letos na občnem zboru zveze. Kratko se imenujejo

Standardi za znamko BIODAR. Standardi upoštevajo vsa določila pravilnika, dodatno pa še nekaj strožjih zahtev, kot na primer, da mora biti celotna kmetija usmerjena v ekološko pridelavo.

KAKO PREPOZNAMO EKOLOŠKE PRIDELKE

Slovenski ekološki pridelki so označeni s kolektivno blagovno znamko **BIODAR**, ki je v lasti kmetov, članov **Zveze združenj ekoloških kmetov Slovenije**. Ta blagovna znamka se dodeli živilom, pridelanim na kmetijah, ki so najmanj dve leti v celoti usmerjene v ekološko pridelavo in so pod stalnim nadzorom. Tega v Sloveniji izvaja **Oddelek za kontrolo ekološkega kmetovanja pri Kmetijskem zavodu Maribor**.

BIODAR je znak, ki jamči kontrolirano ekološko pridelavo živila.

V Sloveniji je v uporabi tudi blagovna znamka **DEMETER**, ki označuje pridelke z biodinamičnih kmetij, kar je ena od usmeritev ekološkega kmetovanja.

Potrošniki lahko od vsakega ponudnika (prodajalca) ekoloških oz. bioloških pridelkov zahtevajo certifikat, ki ga izda organizacija za nadzor ekološkega kmetovanja. V Sloveniji tak nadzor izvaja **Oddelek za kontrolo ekološkega kmetijstva pri Kmetijsko-gozdarskem zavodu Maribor**.

Certifikat je uradni dokument, s katerim se potrjuje skladnost pridelave, predelave, pakiranja, skladiščenja in transporta ekoloških pridelkov, živil in krmil z veljavnimi predpisi za ekološko kmetijstvo. Certifikat je rezultat nadzora in pregleda kontrolnih poročil in vsebuje naslednje podatke: ime in priimek oz. firmo in naslov pridelovalca oz. predelovalca, kontrolno številko, naziv in šifro organizacije za kontrolo, datum izvedene kontrole, predpise, po katerih je bila kmetija certificirana, status posameznih pridelkov in živil (ekološki, iz preusmeritve, konvencionalni), čas veljavnosti certifikata, številko certifikata.

KJE LAHKO KUPIMO ZDRAVO HRANO?

Ekološko pridelana živila lahko kupimo:

- neposredno na kmetijah - informacije o njih posreduje **Združenje za ekološko kmetovanje severovzhodne Slovenije**, Vinarska 14, 2000 Maribor (02-228-4900),
- na **Kmečki ekološki tržnici na Glavnem trgu v Mariboru** vsak petek od 9. do 15. ure ter v nekaterih drugih večjih mestih Slovenije, kot so Ljubljana, Celje, Kranj,
- meso iz kontrolirane ekološke reje "Pohorje beef" je na voljo v **prodajalnah mesarije Fekonja in na nekaterih prodajnih mestih tovarne mesnih izdelkov Košaki Maribor**,
- pridelke iz slovenske ekološke pridelave lahko najdemo tudi **v nekaterih specializiranih trgovinah in na samostojnih stojnicah v nekaterih trgovskih centrih** (npr. v mariborskem Europarku vsako drugo in četrto soboto v mesecu od 8. do 13. ure).

IN KAJ LAHKO STORITE VI?

S svojim zanimanjem in nakupom ekološko pridelanih živil boste spodbudili kmete iz okolice, da se jih bo še več odločilo za spremembo v načinu pridelave. Rezultat bo kakovostna in bolj zdrava hrana, ki jo boste lahko kupili, kakovostna pitna voda in manj onesnaženo okolje, ki ga bomo zapustili potomcem.

Vsem občanom, ki obdelujete zelenjavne in sadne vrtove, svetujemo, da se tudi sami odločite za ekološko oz. biološko pridelavo na lastnem vrtu. Upoštevajte kolobar in uporabljajte v ekološkem kmetijstvu dovoljena sredstva za varstvo rastlin. Kompostirajte pokošeno travo, zeleni razrez in druge biološke odpadke. S tem boste razbremenili javni sistem ravnanja z odpadki ter najbolj naravno zaključili krogotok snovi.

Zaupajte nam svoje ideje in nas povprašajte o vsem, kar vas zanima. Iskreno bomo veseli vaših pobud in sodelovanja.

DODATNE INFORMACIJE O OKOLJU **PRIJAZNEJŠIH NAČINIH PRIDELAVE IN** **NAKUPU TOVRSTNIH PRIDELKOV VAM BOMO** **Z VESELJEM POSREDOVALI:**

Mestna občina Maribor

Zavod za varstvo okolja

Slovenska 40, 2000 Maribor

tel.: 02/220 14 45

faks: 02/252 48 15

spletna stran: www.maribor.si

e-pošta: zvo@maribor.si

Kmetijska svetovalna služba

KGZS, Kmetijsko-gozdarski zavod Maribor

Vinarska 14, 2000 Maribor

tel.: 02/228 49 00

spletna stran: www.kmetzav-mb.si

Združenje za ekološko kmetovanje
severovzhodne Slovenije

Vinarska 14, 2000 Maribor

tel.: 02/228 49 43

Govedorejsko društvo Maribor

- sekcija "Pohorje beef"

Vinarska 14, 2000 Maribor

tel.: 02/228 49 45

Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije

Metelkova 6, 1000 Ljubljana

tel.: 01/439 74 60, 041/725 991

faks: 01/439 71 05

spletna stran: www.zveza-ekokmet.si

e-pošta: zveza.ekokmet@zveza-ekokmet.si

Za vse informacije o kontroli se obrnite na:

Oddelek za kontrolo ekološkega kmetovanja KGZS, Kmetijsko-gozdarski zavod Maribor

Vinarska 14, 2000 Maribor

tel.: 02/228 49 30

spletna stran: www.kmetzav-mb.si/eko/eko.htm

Maribor, oktober 2001

izdajatelj: Mestna občina Maribor, Zavod za varstvo okolja v
sodelovanju z občinami: Hoče-Slivnica, Miklavž na Dr. polju,
Duplek, Pesnica, Ruše, Selnica ob Dravi, Lenart, Benedikt,
Sv. Ana, Kungota, Šentilj in Gornja Radgona.

tekst in fotografije: doc. dr. Martina Bavec, Kmetijsko-gozdarski
zavod Maribor in Zavod za varstvo okolja MOM

tisk: mini-GRAFIKA